

Suomalaisen sosiolingvistiikan tienhaara

M. K. SUOJANEN—PÄIVIKKI SUOJANEN (toim.) *Sosiolingvistiikan näkymiä*. Gaudamus, Helsinki 1982. 239 s.

Sosiolingvistiikkaa on harrastettu Suomessa jo toistakymmentä vuotta. Useita raportteja eri kaupunkien puhekielestä on ehditty julkaista, mutta suomalaista oppikirjaa ja yleisesitystä on saatu odotella. Siksi »Sosiolingvistiikan näkymiä» onkin hyvin tervetullut kirja ja siihen tarttumisen oli mieluinen tehtävä.

Kirjan esipuheessa toimittajat toteavat, ettei tarkoituksena ole ollut tehdä oppikirjaa sanan negatiivisessa mielessä, ts. ei ole pyritty yhdenmukaistamaan eri kirjoittajien näkemyksiä kauniiksi, helposti sulateltavaksi paketiksi vaan kullekin on annettu vapaat kädet. Toistojakaan ei ole pelätty, mitään ei ole pyyhitty. Ratkaisu on viisas. Suomalainen sosiolingvistiikka on valintojen edessä, ja siksi on ollut aiheellista antaa keskustelun käydä. Kirjassa kuvataan sitä mitä on jo tehty, opastetaan eri metodien ja suuntausten jäljille, mutta vielä enemmän painottuvat tekevämmät työt ja avoimet ongelmat. Luki- ja saakin melko peittelemättömän kuvan sosiolingvistisen tutkimuksen tämänhetkisistä pulmista ja ilonaiheista.

Kirja koostuu viidestä artikkelista. Kirjoituksessaan »Sosiolingvistiikka — synkretistinen tieteenala» M. K. SUOJANEN esittelee lyhyesti sosiolingvistiikan eri suuntauksia (Trudgillin jaottelun mukaan), pohdiskelee sosiolingvistisen tutkimusprosessin luonnetta, miettii tulosten tulkinnan ongelmia ja luo katsetta eteenpäin. HEIKKI PAUNONEN liikkuu sosiolingvistisen tutkimuksen makrotasolla ja tarkastelee vaihtelun olemusta eräiden suomalaisten tutkimusten pohjalta. LEIF NYHOLM pohtii sosiolingvististä tehtävänasettelua marxilaisesta näkökulmasta. SIMO O. HÄMÄLÄINEN tarkastelee viestintätilanteen eri puolia artikkelissaan »Mikrotason sosiolingvistiikka — keskustelun kie-

lioppia». PÄIVIKKI SUOJANEN laajentaa näkökulmaa sosiaaliantropologian suuntaan ja pohtii sosiolingvistiikan mahdollisuuksia ja käyttöä kulttuurintutkimuksen osana.

Tarkoitukseni ei ole esittää kattavaa esittelyä tai arvostelua, vaan haluan kiinnittää huomiota joihinkin kohtiin, jotka minussa herättivät kysymyksiä, kommentteja, vastaväitteitäkin. Pisimpään olen pysähtynyt M. K. Suojasen, Paunosen ja Nyholmin artikkeleiden ääreen. Vaikka tarkastelu tavallaan lähtee omista tarpeista, lienee valinnalla yleisempääkin kiinnostavuutta; koskettavathan juuri nämä artikkelit niin konkreettisesti suomalaisen sosiolingvistiikan arkea. Suojasen artikkelin kiinnostavuus on siinä, että hän sangen avoimesti ja kokemustensa pohjalta kirjoittaa siitä, mikä tässä arjessa keskusteluttaa. Paunosen artikkelista taas saa käsityksen siitä, mihin suomalainen makrososiolingvistinen tutkimus tähän mennessä on päässyt. Ja Nyholmin näkökulma puolestaan tuo keskusteluun aineksia, joista suomalainen sosiolingvistiikka tähän saakka on ollut vaiti tai jotka se vähintäänkin on jättänyt vähälle huomiolle.

Sosiolingvistinen tutkimus on leimallisesti käytännöllistä. Ensimmäinen artikkeli keskittyykin nimenomaan kenttätutkimuksen ongelmien pohdiskeluun ja tutkimusprosessin erittelyyn. Tärkeä sosiolingvistiikan tehtävä on suhteuttaa kielelliset muutokset kielenulkoisiin muuttujiin. Tämä ei olekaan aivan ongelmaton, kuten Suojanenkin artikkelissaan jouuu toteamaan. Mikrotason erittelyssä on pureuduttava syvälle yksityiskohtaisiin puhetilanteisiin, makrotason tutkimus taas pyrkii löytämään yleisiä tendenssejä ja arvioimaan vaikutussuhteita yhteiskunnan eri elementtien välillä. Kummatakaan ei vaikeuksia puutu. Kuitenkin kielenulkoisten muuttujien arviointi, ihmisten ryhmittely, on vielä enemmän makro- kuin mikrotason ongelma nyky-yhteiskunnassa, jossa ammattisosiologitkin vasta monivuotisten selvitysten jälkeen ovat kyenneet erottelemaan joitakin

tyyppiryhmiä ja niiden välisiä sosioekonomisia eroja. Nämä ryhmittelyvaikeudet tulevat luullakseni vain lisääntymään.

Aineiston hankintaa käsitellessään Suojanen kokeneena sosiolingvistiinä antaa ohjeita siitä, miten kaupunkiyhteisössä tavoitetaan ihmisiä haastateltaviksi. Ruotsalaisen mallin mukaan meilläkin on usein ollut tapana lähettää kirje laitoksen tai hankkeen nimissä, ja tätä tapaa Suojanenkin suosittaa. Voi olla, että yhteyden saaminen on helpompaa, kun näin paperilla osoitetaan tutkimuksen luotettavuus. Kuitenkin minua on sosiolingvistikissa tutkimuksissa aina hiukan kiusannut se, että ihmisten kohtaamisesta tehdään niin vaikea asia. Sosiolingvistinhän jos kenen pitäisi tietää, että on kokonaan toinen asia lähestyä ihmistä tasavertaisesti yhteisellä puhekielellä kuin juhlallisesti kirjoitetun kielen ja leimojen suojissa jonkin instituutin nimissä. Sitä paitsi säästetään aikaa ja varsinkin turhia koukeroita, kun otetaan yhteys suoraan puhelimitse. Eri-laisissa lähestymistavoissa voi kyllä olla taustalla periaatteellinenkin ero: toinen tutkija saattaa haluta irrottautua tutkittavistaan, toinen haluaa pikemmin olla yksi heistä.

Toinen tärkeä seikka, joka koskee aineistoja ja josta Suojanenkin pitkästi kirjoittaa, on aineiston keruun suunnitelu ja toteutus. Sosiolingvistinen tutkimus on suorastaan mahdotonta, ellei keruuta ole tarkoin etukäteen rajattu. Eri asia sitten on, että samaakin materiaalia voidaan käyttää useampiin tarkoituksiin; tärkeintä vain on, että alkuperäinen tavoite on hyvin tiedossa. Olisin sitä paitsi valmis menemään vielä pitemmälle: on asialle eduksi, jos kunkin tutkimuksen tekijä itse tekee kenttätöön. Lingvististä tutkimusta voi tehdä toisenkin keräämästä materiaalista, sosiolingvistisen tutkimuksen teko on jo paljon vaikeampaa. Yksityiskohtainkaan tutkimuspäiväkirja ei korvaa sitä tietoa, jonka tutkimukseen halukas ihminen itse olemisellaan antaa.

Suojanen sivuaa lyhyesti myös ATK-menettelmien käyttöä. Tämä on mielestäni asia, joka sietäisi enemmänkin poh-

diskelua sosiolingvistisen tutkimuksen yhteydessä, erityisesti tietenkin kun on kyse makrososiolingvistiikasta. ATK-menettelmistä on tähän mennessä ollut hyötyä lähinnä numeerisissa tehtävissä, niissä kyllä sitäkin enemmän. Koneen apua ei kaiketi ole käytetty siinä määrin kuin ehkä olisi mahdollista. Siksi olisi hyvä, jos jotenkin voitaisiin koota yhteen sitä tietoa, jota tähän mennessä on saatu, ja sen pohjalta lähteä pohtimaan uusia mahdollisuuksia aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Osa ja kenties yhä suurempi osa sosiolingvistikista tutkimuksesta tulee varmasti lähitulevaisuudessa painottumaan alueille, joissa ATK:n apu ei ole aivan välttämätöntä, mutta osa tutkimusta ATK-menettelmiä kyllä kipeästi tarvitsee.

Vaikea ja paljon pohdiskeltu asia sosiolingvistikassa on ollut roolin käsite ja roolin merkitys ihmisen kielellisessä elämässä. Suojasen mukaan roolien hienojakoinen tutkimus vaatii aina tarkkoja yksilötutkimuksia. Tämä on totta, mutta varmaa on myös se, että tästä ei sosiolingvisti yksin selviä. Siksi yhteistyö psykologien kanssa olisi paikallaan uusien näkökulmien saamiseksi. Toisaalta on mielestäni syytä vahvasti korostaa, että yksilö on aina jonkin yhteiskunnan ja yhteisön jäsen. Siksi yksilön luonne, temperamentti, persoonallisuus kietoutuu yhteen yksilön elämänhistorian, yhteisön historian, yhteiskunnassa elävien arvostusten ja asenteiden kanssa. Toisin sanoen yksilötutkimus on aina jotakin enemmän kuin yksilön tutkimusta.

Suojasen artikkeli on avoimesta kriittisyydestään ja epäilyistään huolimatta — niin kuin hän itsekin toteaa — realistinen ja toiveikas. Sosiolingvistiikan kenttä on laaja, ja tekemistä on paljon. Suojasen toivomus on, että sosiolingvistiikkaa entistä enemmän liitettäisiin yhteen muiden viestintää tutkivien tieteenalojen kanssa, jotta saataisiin parempi kuva kielen osuudesta koko käyttäytymisessä. Tämä toivomus on itse asiassa sukua Nyholmin esittämälle ajatukselle, jonka mukaan tulisi pyrkiä kohti koko-

naisvaltaista käsitystä kielestä. Molempiin on helppo yhtyä.

Heikki Paunonen on aiemmissa sosiolingvistisissä tutkimuksissaan keskittynyt kuvaamaan sitä, miten helsinkiläispuhekieli muotoutuu ja millä tavoin se on vaikuttamassa yleispuhekielen ilmeeseen. Näistä lähtökohdista on syntynyt puheena olevan kirjankin artikkeli, jossa kirjoittaja tarkastelee suomen kielen sosiolingvististä vaihtelua ja pyrkii luomaan yleiskatsausta siihen, mitä tähän mennessä on tehty ja mihin on tultu.

Paunonen pohdiskelee pitkään alueellisen ja sosiaalisen murteen suhteita, sitä, miten ne vaikuttavat toisiinsa ja synnyttävät uusia puhekielen muotoja, mutta Suomen oloissa ansaitsisi mielestäni enemmänkin huomiota ja laajempaa pohdintaa itse termin sosiaalinen murreanalyysi. Tähän pohdintaan liittyy itsestään selvästi käsiteparin dialektaalin—diatyyppinen määrittely. Näyttää ilmeiseltä, että mitä enemmän koulutus, asuinpaikan ja ammatin vaihdot yms. ovat lisääntyneet, sitä enemmän kielenkäytön erot tasoittuvat ja aiemmin ehkä selvienkin ryhmien väliset erot hämärtyvät. Tällöin koko sosiaaliryhmän käsite ja sen mukana myös sosiaalinen murre joutuvat aivan uuteen valoon. On tietenkin edelleenkin olemassa erilaisia kielenpuhujaryhmiä, mutta ryhmien muotoutuminen on mutkistunut. Sosiaaliryhmien määrittely ei aiemminkaan ole ollut ongelmatonta, ja se on saanut osakseen aiheellista kritiikkiä; vielä enemmän on syytä varoa koko käsitettä 1980-luvun suomalaisessa sosiolingvistikassa, sillä nyky-Suomessa monien asioiden yhteenkietoutuneisuus mullistaa kuvaa (kieli)yhteisössä vallitsevista suhteista. Esimerkkejä tästä mutkikkuudesta on runsaasti: suomalainen nuorempi sivistyneistö on taustaltaan aivan erilainen kuin aiemmat sukupolvet, koulutus ja ammatti ovat yhä useammin toisiaan vastaamattomia, useimmilla ihmisillä on takanaan jonkin aluemurteen tuntemus, mutta suurin osa ei elä lapsuusmurteensa keskellä jne. Tämä asettaa sosioling-

vistiselle päättelylle aika paljon vaatimuksia. Näyttää siltä, että yksilöiden ja ryhmien kielenkäyttöä on lähdeittävä tarkastelemaan tästedes aivan muin perustein kuin pinnallisen sosiaaliryhmäjoen pohjalta. Keskeisintä näiden perusteiden etsimisessä on luullakseni ihmisen työn ja kielenkäytön välinen suhde, se mitä työn luonne ja sisältö, ihmisen asema itse työprosessissa merkitsee hänen kielenkäytölleen. Tässä ehkä olisi sen tien alku, josta suomalaiselle sosiolingvistille aukeaisi aiempaa avarampi näkökulma suomalaiseen arkitodellisuuteen.

Sosiolingvistisiä muuttujia käsitellessään Paunonen on suonut vähiten tilaa sukupuolelle sosiolingvistisenä muuttujana. Tämä on oireellista, sillä ehkä juuri tässä on yksi makrososiolingvistisen tutkimuksen arimmista kohdista. Tähän mennessä on kyllä tehty huolellisia selvityksiä miesten ja naisten kielenkäytön välisistä eroista ja yritetty pohtia sitäkin, mistä erot milloinkin voisivat johtua. Ongelmana lienee kuitenkin ollut se, että sukupuoli on käsitetty jotenkin liian mekaaniseksi muuttujaksi. Sukupuoli sinänsä ei karkeasti ajatellen ole mikään muuttuja, tai ainakaan ei vielä tiedetä, mitkä voisivat olla ne sukupuolten väliset erot, jotka saattaisivat vaikuttaa kielenkäyttöön! Sukupuoli tulee muuttujaksi vasta, kun otetaan huomioon kaikki se, mitä miehyys ja naisuus yhteiskunnassa merkitsee: kahtia jakautuneet työmarkkinat, kahtia jakautunut ammattikoulutus, pinttyneet ja sitkeästi elävät asenteet ja rooliodotukset jne. Sukupuoli on tässä historiallisessa tilanteessa siten varsin sisällökäs muuttuja, sisällökkäämpi kuin on totuttu ajattelemaan.

Paunosen artikkelin ansiona on se, että siinä tekijä aiempaa enemmän pyrkii löytämään suomalaista näkökulmaa ja suomalaisista lähtökohdista nousevia selityksiä. Tämantapainen käsittely on enemmän kuin tarpeellinen, sillä liian kauan on kuljettu ulkomaisten selitysten jalanjäljissä.

Marxilainen tieteenperinne ja tutkimus on Suomessa monillakin aloilla varsin löyhä. Kielitieteessä tähän löyhyyteen lienee ainakin kaksi syytä: suomalaiset ovat olleet sidoksissa saksalaiseen ja anglo-amerikkalaiseen traditioon, ja toiseksi kielitieteen opintoihin ei ole kuulunut minkäänlaisia filosofian opintoja, jotka olisivat voineet ohjata opiskelijoita myös marxilaisen tutkimustradition äärelle. Dialektis-materialistiseen näkemykseen tutustuminen on paljolti ollut kunkin kiinnostuneen oman harrastuksen varassa, ja tästä pitkäaikaisesta harrastuksesta on syntynyt Leif Nyholminkin tutkimustyön ja tämän kirjan artikkelin teoreettinen perusta.

Yritys lähestyä dialektis-materialistista näkökulmaa vaikeutuu siksi, että kirjoittajan pyrkimyksenä on lyhyessä artikkelissa sekä selvittää teoreettisia lähtökohtia että löytää käytännön neuvoja työtä tekeville ja asiasta kiinnostuneille. Olisi mielestäni ollut eduksi, että koko keskustelunavauksen lähtökohtana olisi selvemmin ollut se yleisfilosofinen perusta, jolta dialektis-materialistinen tarkastelutapa lähtee, eikä niinkään sen osoitteleminen, mikä nyt mahdollisesti on enemmän marxilaista, mikä vähemmän. Tällöin sosiolingvistiikka yhtenä tutkimushaaranana olisi paremmin tullut esille suuren kokonaisuuden osana, joka osaltaan lisää tietoaamme kielestä mutta ei yksinään kykene löytämään syvintä tästä valtaisasta systeemistä.

Selvästi Nyholm korostaa sitä, että marxilainen lähtökohta antaa mahdollisuuden monenlaisille metodeille ja tarkastelutavoille. Kaikki, mikä tuo uutta tietoa kielen luonteesta, on kelvollista tutkimusta marxilaiselta kannalta. Eri asia sitten on, että voidaan arvostella monia yksioikoisia tulkintatapoja, joita esimerkiksi kielen luokkaluonteesta on makrososiolingvistiikan piirissä tehty. Mielestäni on vahinko, että vaikka Nyholm selvästi tuo esiin marxilaisen näkemyksen avoimuuden, hän kuitenkin niin kepeästi ohittaa sen, että monilla suuntauksilla on ollut paljon haasteita annettavanaan marxilai-

selle tutkimukselle. Hieman ylimalkaisesti Nyholm toteaa, ettei hermeneutiikka ole marxilaisuutta eikä marxilaisuus hermeneutiikkaa. Eipä ei. Syytä ei ole kuitenkaan unohtaa, että esimerkiksi juuri hermeneutiikalla ja pragmatiikalla on ollut paljon hedelmällistä annettavaa marxilaisista lähtökohdista elävälle tutkimukselle ja että monet ajatukset näiden suuntausten piirissä ovat ammentaneet marxilaisen tutkimussuunnan lähteistä. Viitataan esimerkiksi Euroopassa, erityisesti Saksan liittotasavallassa käytyyn keskusteluun (Apel, Habermas ym.). Juuri tässä yhteydessä olisi ollut mielestäni hyödyllistä pohdiskella sitä, mikä on näiden näkemysten välisen eron syvin olemus ja mitä se sosiolingvistiikan kannalta merkitsee. Dialektis-materialistisen näkemyksen mukaan on kai kyse siitä, että kielipeli-ajattelu on liian rajallinen, ts. näkemysten ero koskee objektin — kielen — luonnetta: sen osuutta tiedostusprosessissa ja sääntöjen statusta. Sosiolingvistiikan kannalta olisi ollut tärkeää pohtia, mitä merkitsee se, että säännöt ovat sekä yhteiskunnallisen että yksilöllisen tajunnan osana, ts. mikä on subjektiivisen tiedon ja intuition riittävyys tiedostusmetodina. Kyse olisi siis siitä, että toisaalla lähtökohtana on yksilöllisen ja yhteiskunnallisen välisen dialektiikan liikkuva suhde, toisaalla ideaalinen kommunikaatioyhteisö, jossa yksilöllinen ja yhteiskunnallinen ovat niin sanotusti yhtä.

Nyholminkin kritiikki kohdistuu lähinnä siihen, ettei sosiolingvistiikan näkökulma ole ollut riittävän sosiologinen. Tämä kritiikki on epäilemättä aiheellista, mutta samalla voisi todeta, että dialektis-materialistisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu ei yksin sosiologiaan vaan kaikkiin ihmistä tutkiviin tieteisiin integroiva lähestymistapa. Metodisesti tärkeä käsite tässä on toiminnan käsite, jolla yleisimmällä tasolla on tutkimuksen ja tutkimuskohteen määrittelyä ohjaava vaikutus mutta joka tarjoaa myös näkökulmia kielen lohkojen yhteen liittämiseksi. Vaikka itse toiminnan käsitteellä filosofisena kategoriana on juurensa jo klassisessa saksala-

laisessa filosofiassa, se on saanut uutta sisältöä marxilaisen tradition piirissä ja antanut monille ihmistieteille selitysvoimaa. Siksi on outoa, että koko toiminnan käsite jää Nyholmin artikkelissa syrjään. Sitäkin oudompaa se on siitä syystä, että juuri sosiolingvistiikalla olisi paljon saatavaa siitä työstä, jota neuvostopsykologit A. N. Leontjev, L. S. Vygotski ja S. L. Rubinstein ovat tehneet konkreettistaessaan tätä käsitettä myös kielentutkimuksessa. Selvemmin olisi siten tullut näkyviin myös se dialektis-materialistisen tutkimustavan luonteenomainen piirre, että kaikki tutkimus nähdään osana kokonaisuutta ja että yhden tutkijan mahdollisuus selvittää koko ongelmakimpusta on sangen rajallinen. Sosiolingvistiikalle tämän asian tunnustaminen merkitsee entistä selvempää suuntautumista muiden tieteiden yhteyteen; marxilaiselta kannalta sosiolingvistiikka jos mikä on ihmistiede, jossa kaikinpuolinen inhimillinen status tulisi ottaa huomioon selityksiä etsittäessä.

Nyholm pohdiskelee myös sitä, mikä tällä hetkellä olisi olennainen sosiolingvistinen tutkimuskohde Suomessa. Hän toteaa, että marxilainen lähestymistapa suosii sellaisia tutkimuskohteita, joista »luokkaristiriidat ilmenevät selvästi ja jotka paljastavat tai selventävät yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuksia». Nyholm lähestyy koko kysymystä hieman liian karrikoidusti. Kun yhteiskuntatieteilijät jo moneen kertaan ovat todenneet, ettei entisenlainen luokka-analyysi nyky-Suomessa riitä vaan sellaisenaan johtaa yksipuiseen ja hedelmättömään ongelmanasetteluun, olisi kielitieteilijän mielestäni syytä olla kategorioinnissaan vielä varovampi. Kielessähän asetelmat eivät välttämättä ole ollenkaan niin suoraviivaisia kuin vaikkapa taloudellisia suhteita eriteltäessä. Hypoteesia ei kuitenkaan voi asettaa mielivaltaisesti — se sisältää jo olennaisimman tutkimuskohteesta —, ja siksi marxilaisen tutkimuksen tekemiseksi on tarpeen, että erittely, ryhmittely, koko hypoteesin sisällön analysointi on tehty huolellisesti. Tätä taustaa vasten herää

kysymys, mitä Nyholm tarkoittaa, kun hän kirjoittaa, että kieltä olisi tutkittava huonompiosaisten näkökulmasta. En tiedä, onko syy suomennoksen (joka on kehnonpuoleinen, artikkeli olisi ansainnut paremman kieliasun) vai onko sanan takana viimeistelemätön ajatuksenkulku, mutta itse sana ainakin vie ajatukset vaivaishuollon ajoille. Hypoteesin asettamiseksi olisi pohdittava, ketkä ovat nyky-suomalaisen yhteiskunnan huonompiosaisia ja mitä huonompi osa sisältää. Työtön esimerkiksi on aina kapitalistisessa yhteiskunnassa taloudellisesti huonompiosainen, mutta ei välttämättä henkisesti, ei koulutukseltaan, ei ammatiltaan eikä siten myöskään kielenkäyttötään. Miten sitten työtön eroaa tässä mielessä minimipalkalla työskentelevästä päivähoitajasta, jonka työ ei ole arvostettua, koulutus on keho ja palkka pieni? Tai miten nämä molemmat eroavat urakapalkalla ja jaksamisensa ylärajoilla ponnistelevasta tekstiilityöläisestä, jonka voimat kuluvat työpäivän aikana niin tyystin, että kaikki loppu käytettävissä oleva aika menee voimien keräämiseen seuraavaa päivää varten eikä mahdollisuuksia oman itsensä kehittämiseen ole?

Sosiolingvistisenkin ongelmanasettelun kannalta nämä ovat varsin keskeisiä kysymyksiä, jos pintaa syvemmälle halutaan päästä. Vaikka vaikeuksia tuleekin, on lähdeittävä siitä yhteiskunnasta, jossa eletään, ei historian hämärän luokkavastakohdista. Samaa mieltä olen siinä, että kielellistä vallankäyttöä on tutkittava. On selvítettävä, miten kielellinen valtakulttuuri toimii, millaisin rituaalein se ihmistä kahlitsee ja elämäämme vaikuttaa. Tässä riittää tutkimusta monilla alueilla; valtarituaalit alistavat niin koko kieliyhteisössä kuin pienemmissäkin yhteisöissä, työpaikkojen organisaatioissa, järjestöissä jne. Hedelmällistä olisi tutkia, miten sovinainen kielellinen valtakulttuuri tunkee yksityisen ihmisen repertoariin tai miten se ei tunge, miksi ja milloin ihmiset tässä paineessa mykistyvät jne. Ja nämä juuri ovat tehtäviä, jotka huutavat monitieteisiä tutkijaryhmiä.

Mainio idea on, että Nyholm on artikkelinsa lopuksi ottanut esiteltäväkseen muutamia keskeisiä teoksia, jotka ovat tarpeen opiskelun syventämiseksi. Omasa puolestani olisin vielä halunnut lisätä pari teosta, jotka mielestäni kuuluvat perustavien asiaa valaisevien kirjojen joukkoon. Toinen on klassinen Pavel Kopninin *Dialektiikka, logiikka, tiede*, jossa on hyödyllistä tietoa nimenomaan tutkimusprosessin kannalta. Toinen on suomalaisfilosofien Matti Juntusen ja Lauri Mehtosen teos *Ihmistieteiden filosofiset perusteet*, jossa syvällisellä tavalla pohditaan ihmisen tutkimisen moniulotteisuutta.

Simo O. Hämmäläisen artikkeli keskustelun kieliopista on kirjan ehkä kaikkein tiivein ja informatiivisin artikkeli. Hämmäläisen tavoitteena on ollut tuoda esille keskeinen termistö, ja hänen päämääränsä näyttävät olevan selkeimmin käytännölliset aina harjoitustehtäviä myöten. Tiedon paremman perillemenon kannalta olisi varmaan ollut paikallaan, että kirjoittaja olisi rohkeammin pohtinut eri termien tarpeellisuutta ja sisältöä omien tutkimuksiensa nojalla. Kirjallisuusluettelon ansiona on pidettävä sitä, että se on jaettu aihepiireittäin ja jokaiseen teokseen sisältyy jokin kirjoittajan luokittelu tai arviointi.

Kulttuuriantropologian ja sosiolingvistiikan suhde on muissa maissa ollut paljon enemmän esillä kuin Suomessa, jossa yhteydet muihin tieteenaloihin ovat muutoinkin olleet näkymättömämmät kuin muualla. Päivikki Suojanen avaa suomalaisen keskustelun kulttuuriantropologian ja sosiolingvistiikan yhteisistä intresseistä ja osoittaa, että myös Suomen oloissa tämä yhteistyö saattaisi olla hyvinkin hedelmällinen. Ehkä liiaksikin on ollut valalla käsitys, että kulttuuriantropologin kenttä on nimenomaan alkuperäiskansojen ja heidän kulttuurinsa parissa. Kuitenkin myös teollistuneessa yhteiskunnassa on tärkeää selvittää, mikä on inhimillisen ajattelun ja viestinnän välinen suhde, ja yhtä lailla tärkeää on tietää niin ihmisestä ja kielestä kuin kulttuuristakin.

»Sosiolingvistiikan näkymiä» on hyö-

dyllinen teos. Täsmällisempi tavoite ja kohderyhmän miettiminen olisi saattanut olla sille eduksi, mutta tällaisenaan se herättää paljon kysymyksiä ja antaa virikkeitä. Lukijalle jää käsitys, ettei sosiolingvistiikka ole pelkkiä iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman värittämiä prosenttilukuja vaan tutkimushaara, jossa on mahdollisuuksia moneen, jos ne mahdollisuudet vain käytetään. Kommenttini lienevät osoittaneet, että kirjassa riittää aineksia laajempaankin keskusteluun ja pohdiskeluun. Keskustelu siis jatkokoon.

PIRKKO NUOLIJÄRVI